

**`Ave `a e fakahinohino ko `ení ki ha `Toketa
Mo`ui**

Alā si`i `Toketa Mo`ui:

Oku kau `a e tokotahá ni `oku ke tokanga `i
`ene mo`uí, `i ha fa`ahinga `oku faingofua ke
nau ma`u `a e mahaki `ate pupula kalasi B.
Kataki mu`a `o sivi ange mo hahu malu`i ia
mei he mahaki `ate pupula kalasi B.

Ko e ngaahi sivi `ení `e lava, `o faka`aonga `i
ke fakapapau`ui `a e tu`unga `okú ne `i ai,
fekau`aki mo e mahaki `ate pupula kalasi B.

- Hepatitis B surface antigen (HBsAg) &
- Hepatitis B core antibody (anti-HBc)

pe ko e toe founiga kehe ko `ení:

- Hepatitis B surface antigen (HBsAg) &
- Hepatitis B surface antibody (anti-HBs)

Kataki `o `orange ha tatau `o e fakaikiiki `o
hono sivi totó, pea mo e kaati (card) lekooti `a
hono hahu malu`i.

Ko e ni`i ihi `okú nau fa`a ma`u `a e mahaki `ate
pupula kalasi B, ko kinautolu ia `okú nau ha`u
mei `Afilika, `Esia, `Iulope Hahake, Ngaahi
Fonua Hahake Lotoloto (Middle East), `Esia
Tonga Hahake (Near East), Ngaahi Fonua
Takai `i he `Amasoni, `Otu Motu Pasifikí, pea
mo e ngaahi vähenga ki `uta `o `Alasikä.

Kuo mahino `eni, `e lava `e he mahaki `ate
pupula kalasi B `o fakatupunga `a e maumau
ki he `até, `o `ikai lava ke toe fai `ene ngaue, pe
ko e kanisā `a e `ate, pea toe lava foki ke
mole ai mo e mo`uui foki. (mate)

Kapau `oku toe `i ai ha fehu `i pe ha toe
fakamatala `oku fiema`u mei he Hepatitis B
Coalition, kātaki `o fetu`utaki mai kiate
kimautolu. `Okú lahi `aupito `a e ma`u`anga
tokoni me i he kau `ofisa mou`i fie tokoni. `Oku
lahi foki mo e ngaahi tohi fekau`aki mo e
mahaki ni, (`ate pupula) kuo `osi pulusi `o
tufaki, ki he kau Toketa, mo e potungaue
mou`i ta`etotongi, kau ai mo e `u hahu malu`i
kehe ki he fānau iikí mo e kakai lalahí.

Faka`apa`apa atu,

Deborah L. Wexler, M.D.
Talēkita Pule, Hepatitis B Coalition
1573 Selby Ave., #234, St. Paul, MN 55104

Kapau `okú ke fifili, `o fie `ilo pe `oku ke
ma`u `a e mahaki `ate pupula kalasi B, peá
ke `ave `a e tohí ni ki ho`o `Toketa Mo`ui,
`o kole ange, kene sivi ho toto.

Kapau na`e fā`ele`i koe, pe
ko ho`o mātu`á, pe ko ho`o
fānaú `i he taha `o e ngaahi
feitu`u ko `ení

‘Afikānisitani, ‘Afilika, Vāhenga `uta `o
‘Alasikä, ‘Alapēnia, Pangilātesi, Pōsinia mo
Heesikovina, Pulukālia, Peema, , Siaina,
‘Iulope Hahake, Heiti, Hauai`i, ‘Initia,
‘Initonēsia, `Ilani, `Ilaki, Kōlea, Lāosi,
Malēsia, Hahake Lotoloto, Pākisitani, `Otu
Motu Pasifikí, Filipaini, Lūmēnia, Lūsia,
Ngaahi Fonua Takai `o e `Amasoni, Sili
Lenikā, Sīlia, Taiuani, Taileni, pe ko
Vietinemi

Hepatitis B Coalition
Immunization Action Coalition
1573 Selby Avenue, Suite #234
St. Paul, MN 55104
651-647-9009
www.immunize.org

Oku ngofua pē ke ke hiki ha tatau `o e tohí `ni.
Kapau te ke liliu ha konga `o e tohí ni, kataki `o
fakahoko ki he Hepaptitis Coalition, na`á nau fa`u `a
e tohí ni `a e liliu na`e fai.

Ko e fakatātā na`e fakangofua ke ngāue`aki mei he Hands Around
the World by Susan Milord @1992, Williamson Publishing Co.
Charlotte, VT.

Translation provided by Utah Department of Health,
Immunization Department

.....`ave `a e tohí ni ki ha `Toketa
Mo`ui, `o kole ange ke ne kātaki `o fai
hao sivi `o fekau`aki mo e mahaki ko e
`ate pupula kalasi B.

KO E HĀ 'A E 'ATE PUPULA KALASI B?

Ko e 'Ate Pupula Kalasi B ko ha mahaki fakatu'utāmaki ia ki he 'ate 'oku fakatupunga mei ha fa'ahinga siemu vailasi (virus). 'Oku hū 'a e siemu vailasi ko 'ení, he halanga totó 'o ne 'ohofai ai 'a e 'até. Ko e tokolahi 'o e fa'ahinga 'okú nau ma'u 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B, ko e kakai ia, 'oku nofo pe na'e fa'ele'i, 'i he taha 'o e ngaahi feitu'u 'oku hā atu 'i he takafi 'o e tohí ni. Kapau 'oku ke 'ilo'i ha taha 'oku ne ma'u 'a e mahaki ni, fefine pe tangata 'Oku mahino leva, 'e lahi ange 'a e maumau 'e hoko ki hono 'ate, 'o 'ikai toe fai 'ene ngāue, (ta'e 'aonga) pe ko e fakatupunga ai 'a e kanisā 'a e 'até.

TE KE 'ILO FĒFĒ 'OKÚ KE MA'U 'A E MAHAKI 'ATE PUPULA KALASI B?

'Oku mahu'inga ke ke 'ilo'i pe 'okú ke ma'u 'a e siemu 'okú ne fakatupu 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B. 'Oku lau miliona 'a e kakai 'i mamani 'okú nau ma'u 'a e siemu vailasi ko 'ení. 'Oku toko lahi ha ni'ihi 'oku 'ikai ke hā ki tu'a 'a e ngaahi faka 'ilonga maheni ke 'ilo'i ai pe 'okú nau ma'u 'a e mahakí ni, lolotonga ia, 'oku hoko 'a e ngaahi maumau lahi ia ki honau 'até, hili pe ha ngaahi ta'u si'i, 'a hono ma'u fakalongolongo 'e he mahaki ni 'aki nautolu. Ko e founa pē 'e taha te ke 'ilo ai, pe 'okú ke ma'u 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B, ko ha'o 'alu 'o sivi ho totó. 'E lava ke mahino mei ho sivi totó pe ko e fē 'a e tu 'unga 'okú ke 'i ai 'i he tu'unga 'e tolu 'o e mahaki 'ate pupula kalasi B:

HAO KAE ALA MA'U: Kapau 'okú ke hao mei he mahaki 'ate pupula kalasi B, 'oku mahino leva 'oku te'eki ai ke ke ma'u 'e koe 'a e mahakí ni. Kaneongo ia, 'e lava pē ke ke ma'u 'a e siemu 'okú ne fakatupu 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B 'i he kaha'ú. Kapau leva, 'oku ke ala ma'u 'a e mahaki ni, 'oku totonu ke ke malu'i koe 'aki ha'o 'alu 'o hahu malu'i ko e, mei he mahaki 'ate pupula kalasi B.

Kapau 'oku ala ma'u koe 'e he mahaki 'ate pupula kalasi B, ko e hahu 'e tolu té ne malu'i koe!

'IKAI UESIA: Kapau 'oku 'ikai ke uesia ho sinó 'e he mahaki 'ate pupula kalasi B, 'oku mahino mai leva na'á ke 'osi ma'u 'e koe 'a e siemu 'okú ne fakatupu 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B he kuohilí. Na'e lava pē 'e he malohi ia ho sinó, ke ne tamate'i 'a e siemu vailasi 'okú ne fakatupu 'a e mahaki ko 'ení. 'Okú ke malu (hao) koe mei he mahaki 'ate pupula kalasi B, pea 'e 'ikai pē ke lava ke ke toe ma'u 'e koe 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B.

TOKOTAHÀ FAKA-MAFOLA : Kapau ko e tokotaha faka-mafola ko e, 'oe mahaki 'ate pupula kalasi B, kuo 'osi ma'u ho sinó 'ou 'e he siemu vailasi ko 'ení. 'I he taimi lahi 'e 'ikai te ke ongo'i puke koe, lolotonga ia, 'oku lava ke ke hanga 'e koe, 'o fakamafola 'a e mahakí ni ki ha ni'ihi kehe. 'Oku fiema'u ke tokanga'i ofi koe 'e ha Toketa mo'ui, pea ke ne toutou vakai'i hokohoko koe, telia na'a kamata ke hoko ha maumau lahi ki ho 'até.

'OKÚ KE MA'U FĒFĒ 'A E MAHAKI 'ATE PUPULA KALASI B?

'Oku lahi 'a e ngaahi founagá. 'Oku fakamafola 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B, 'aki ha' pa mai, pe ko 'ete femili mo ha toto, pe ko ha fa'ahinga huhu'a mei he sino 'o ha tokotaha, 'okú ne 'osi ma'u 'a e siemú. Ko ha ni'ihi 'eni 'o e ngaahi founa 'oku fakamafola ai 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B:

- paasi mei he fa'ē ki ha'ane tama he taimi fā'elé
- fe'auaki mo ha taha 'okú ne ma'u 'a e siemú
- ala pe tau ki ha toto 'o ha taha 'okú ne ma'u 'a e siemú
- ngau'e 'aki 'o e polosi fufulu nifo pe ko e tele tele-kava 'a ha taha 'okú ne ma'u 'a e siemú
- mama 'o e me'akaí, 'o fafanga 'aki 'a e fānaú u'u 'e ha taha 'okú ne ma'u 'a e siemú
- ngāue'aki 'o ha hui 'uli, ta'ehaka ki he fakaava telingá, huhu faito'o konatapú, faito'o huhú (acupuncture) pe ko e tā tataú.
- nofo fakataha mo ha taha 'okú ne ma'u 'a e 'ate pupula kalasi B.

'Oku 'ikai ke fakamafola 'a e mahaki 'ate pupulá kalasi B, 'i he mafatuá, pe tale, pe ko e fepikinima.

'OKU 'I AI HA FAITO'O 'O E MAHAKI 'ATE PUPULA KALASI B?

Ka 'i ai ha taha 'oku uesia 'a hono 'até koe'uhí, ko 'ene ma'u 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B, 'oku 'i ai 'a e faito'o ko e 'initāfeloni (interferon) te ne lava 'o tokoni'i 'a e tokotaha mahakí ni he taimi 'e ni'ihi.. Kaneongo ia, 'e lava pē 'e he faito'o ko 'ení, ke fakatupu ha palopalema kehe, pea 'oku toki faka'aonga'i pē 'a e faito'o ni ki ha ni'ihi 'oku hā, mei he sivi totó 'oku 'i ai ha maumau kuo 'osi hoko ki he 'até. 'Oku 'ikai ke toe fiema'u ke 'ai 'a e faito'o ni ki ha ni'ihi 'okú nau ma'u 'a e siemú, (tokotaha fakamafola) he'e 'e lava pē kē nau mo'ui lelei fuoloa pe kinautolu ia.

Kapau 'okú ke ma'u 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B, (tokotaha fakamafola) 'oku totonu leva ke ke fetu'utaki ki ho'o 'Toketa mo'ui, ke fai, ho sivi mo'ui lelei fakata'u, mo sivi ho totó, ke lava ai ke ne fakafuofua 'a e anga 'o e ngāue ho 'ate, pea lava ai ke ne tala kei taimi, te'eki kamata tupu, ha fa'ahinga kanisā 'o e 'ate.

Ko kinautolu ko ia 'oku ma'u 'e he mahaki 'ate pupula kalasi B, (tokotaha fakamafola) 'oku totonu ke nau faka-'ehi'ehi leva me i he ma'u (inu) 'o e kava mālohi, pea 'fakapapau'i, oku fai ha hahu malu'i kiate kinautolu kotoa, mo e ngaahi hoa 'okú nau nofo fakatahá, 'i he 'api koia.

Oku kei hokohoko atu pē 'a e fekumi 'a e kau mataotao, ki ha fa'ahinga faito'o, tene lava ke faito'o, pe tokoni'i, 'a kinautolu 'okú nau ma'u 'a e mahaki 'ate pupula kalasi B.

KO E FĒ 'A E FEITU'U TEU 'ALU KI AI KE FAI HA SIVI TOTO MO HA HUHU MALU'I ME HE MAHAKI 'ATE PUPULA KALASI B?

Fetu'utaki ki ho'o Toketa mo'ui. Kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha'o 'inisua (malu'i mo'ui lelei), pe 'oku 'ikai ke totongi 'a e sivi totó, mo e hahu malu'i 'e ho'o 'inisua, 'e lava pē ke fai ta'e totongi 'a e sivi toto mo e hahu malu'i ho familí, 'e he potungāue mo'ui 'a e koló pe ko e kauntí 'okú ke nofo aí. Telefoni ki he potungāue mo'ui ofi taha kiate koé, kapau 'okú ke toe fiema'u ha fakaikiiki.